

Sygn. akt IV Ca 1485/12

POSTANOWIENIE

Dnia 15 listopada 2013 roku

Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie IV Wydział Cywilny- Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący SO Grażyna Kramarska

SO Małgorzata Balcerak-Tkacz

SR (del.) Katarzyna Sałaj-Alechno (spr.)

Protokolant Martyna Perzyńska

po rozpoznaniu w dniu 15 listopada 2013 roku w Warszawie

na rozprawie

sprawy z wniosku L. K.

z udziałem B. W., M. Z. (1), J. J. (1), M. M. (1) oraz Z. T.

o stwierdzenie nabycia spadku po J. K.

na skutek apelacji uczestnika M. Z. (1)

od postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi - Południe w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2012 roku, sygn. akt I Ns 1122 /07

postanawia:

1. oddalić apelację;
2. zasądzić od uczestnika M. Z. (1) na rzecz uczestniczki B. W. kwotę 180 zł (sto osiemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w instancji odwoławczej.

IV Ca 1485/12

UZASADNIENIE

W dniu 5 września 2005 roku wpłynął do Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi - Południe w Warszawie wniosek L. K. o stwierdzenie nabycia spadku po J. K. na podstawie ustawy. W wyniku ogłoszeń do sprawy zgłosił się brat zmarłej spadkodawczyni M. Z. (1), córka siostry H. M. M. i mąż zmarłej siostry - Z. T.. Ponadto, jako uczestniczka postępowania została wskazana J. J. (1) - córka męża spadkodawczyni .

Postanowieniem z dnia 30 stycznia 2007 roku Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi - Południe w Warszawie stwierdził, że spadek po J. K. z domu Z. na podstawie ustawy nabyli brat M. Z. (1) i siostrzenica M. M. (1) z domu T. po 1/2 części spadku każde z nich.

Postanowieniem z dnia 5 lipca 2007 roku na skutek apelacji uczestniczki J. J. (1) od w/w postanowienia, Sąd Okręgowy Warszawa Praga w Warszawie Wydział IV Cywilny Odwoławczy uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wskazano, iż sprawa winna była toczyć się z udziałem spadkobierczyni

testamentowej B. W. , bowiem w II Wydziale Cywilnym tut. Sądu toczyło się równoległe postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po J. K. na podstawie testamentu notarialnego pod sygn. II Ns 507/06 z wniosku B. W. .

B. W. we wniosku z dnia 31 sierpnia 2007 roku wniosła o dopuszczenie do udziału w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej J. K. na podstawie testamentu notarialnego (wniosek, k. 101-102).

Postanowieniem z dnia 26 kwietnia 2012 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi – Południe w Warszawie stwierdził , iż spadek po J. K. , zmarłej dnia 1 sierpnia 2005r. na podstawie testamentu notarialnego , sporządzonego w dniu 11 kwietnia 2005r. w W. przed notariuszem M. Z. (2) rep. A nr (...), nabyła w całości B. W., córka C. i J. (pkt. I). Jednocześnie Sąd nakazał zapłacić na rzecz Skarbu Państwa uczestnikowi M. Z. (1) kwotę 374,76 zł z tytułu wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa na poczet opinii biegłego (pkt. II), przy czym ustalił iż w pozostałym zakresie koszty postępowania ponoszą uczestnicy zgodnie ze swym udziałem w sprawie (pkt. III).

Sąd Rejonowy na podstawie zebranego materiału dowodowego ustalił, iż J. K. urodziła się dnia 6 listopada 1929 roku w Z.. Była dwa razy zamężna, po raz pierwszy z T. N., zaś po raz drugi z L. K., z obu tych małżeństw nie miała dzieci. Nie miała również dzieci pozamałżeńskich lub też przysposobionych. Była macochą L. K. i J. J. (1) - dzieci zmarłego drugiego męża z tymże nigdy ich nie przysposobiła w sensie prawnym. J. K. zmarła 1 sierpnia 2005 roku w W., ostatnio stale mieszkała w W. przy ul. (...). W dacie śmierci była wdową po L. K. . Zmarła pozostawiła rodzeństwo: brata M. Z. (1) , siostrę H. T. z domu Z., która zmarła 9 października 1998 roku pozostawiając córkę M. M. (1) i męża Z. T.. J. K. miała także inne rodzeństwo: siostry K. Z., G. Z. oraz braci E. Z. i W. Z. , którzy zmarli bezdziejnie jako dzieci.

Sąd I instancji ustalił , iż J. K. ukończyła 6 klas szkoły podstawowej w 1944 roku. Pracowała zawodowo w latach 1951-1989 jako pracownik fizyczny, pomoc kuchenna, domowa, sprzątaczką, woźna, zmywaczką. Następnie przeszła na emeryturę. Jako wdowa po kombatancie została członkiem (...). Po śmierci drugiego męża mieszkała sama - od 1990 roku. Rodzina nie utrzymywała większych kontaktów z testatorką. Święta spędzała z rodziną B. D., częściowo w towarzystwie sąsiadek oraz z rodziną zmarłego męża L. K..

W dniu 11 kwietnia 2005 roku J. K. sporządziła testament notarialny w W. przed notariuszem M. Z. (2) Repertorium A nr (...), w którym jako swojego spadkobiercę do całości spadku powołała B. W. (1). W chwili sporządzenia testamentu J. K. nie miała zaburzeń świadomości, nie ujawniała objawów psychopatycznych, nie była osobą otępiłą, była w takim stanie psychicznym, który pozwalał na swobodne i świadome podjęcie i wyrażenie woli.

Sąd Rejonowy ustalił , iż J. K. pozostawała pod opieką Poradni Rejonowej od 6 października 1990 roku do 27 maja 2005 roku z powodu dolegliwości układu oddechowego. Wymieniona nie leczyła się psychiatrycznie lub też neurologicznie. W dniu 6 czerwca 2005 roku została przyjęta do szpitala z powodu pogorszenia ogólnego stanu zdrowia gdzie po przeprowadzonych badaniach rozpoznano u niej chorobę nowotworową ,tj. szpiczaka mnogiego. W dniu 25 lipca 2005 roku została przeniesiona do Instytutu (...), gdzie zmarła w dniu 1 sierpnia 2005 roku w wieku 76 lat.

Przy ustalaniu stanu faktycznego Sąd I instancji opierał się między innymi na dowodzie z opinii biegłej z zakresu psychiatrii. Wnioski w niej zawarte wskazują , iż J. K. w chwili sporządzenia testamentu (2005 roku) była osobą mogącą swobodnie podjąć decyzje oraz wyrazić swoją wolę i nie cierpiała na żadne zaburzenia świadomości .

W przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy ustalił, iż spadkodawczyni J. K. pozostawiła testament w formie aktu notarialnego z dnia 11 kwietnia 2005 roku. Testament ten spełnia wszystkie wymagane prawem przesłanki, upoważniające by uznać go za ważny. Sąd wskazał, iż nie zachodzą przesłanki z art. 945 k.c. powodujące nieważność testamentu. Testament J. K. nie został sporządzony w stanie wyłączającym świadome lub swobodne wyrażenie woli; pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod wpływem błędu, nie sporządziłby testamentu tej treści; pod wpływem groźby. Testament ów został sporządzony przez jednego spadkodawcę, w przewidzianej prawem formie, został napisany w całości pismem maszynowym, jest opatrzony datą i podpisany.

W postępowaniu przed Sądem I instancji uczestnik M. Z. (1) kwestionował ważność niniejszego testamentu. Uczestnik podnosił, iż dokument ten został sporządzony przez spadkodawczynię w stanie, który nie pozwalał na świadome i swobodne wyrażenie woli. Nadto podnosił, iż spadkodawczyni mogła nie rozumieć treści czynności w jakiej uczestniczyła w dniu 11 kwietnia 2005 roku. W ocenie Sądu Rejonowego uczestnik nie udowodnił jednakże, iż w chwili sporządzania testamentu przez J. K. wystąpiła jedna z trzech przesłanek określonych w art. 945 k.c. Co więcej, przeprowadzona przez biegłego opinia wykazała, że w chwili sporządzania testamentu J. K. nie miała zaburzeń świadomości, nie ujawniała objawów psychopatycznych, nie była osobą otepiałą. Wobec czego w dniu 11 kwietnia 2005 roku testatorka była w takim stanie psychicznym, który pozwalał na świadome i swobodne podjęcie decyzji. Nieporadność przy załatwianiu spraw administracyjnych, czy urzędowych i brak wykształcenia nie może stanowić przesłanki, w ocenie Sądu Rejonowego, do stwierdzenia nieważności testamentu. Sąd podkreślił, iż notariusz będąc osobą zaufania publicznego, gdy poweźmie jakiegokolwiek wątpliwości, co do możliwości powzięcia decyzji i wyrażenia woli przez testatora nie dokonuje żadnej czynności. Na rozprawie w dniu 29 stycznia 2009 roku notariusz M. Z. (2), sporządzająca przedmiotowy akt oświadczyła, iż testatorka w chwili sporządzenia testamentu wiedziała jaką czynność dokonuje.

Orzekając o kosztach postępowania Sąd Rejonowy miał na względzie, iż generalną regułą postępowania nieprocesowego jest to, iż to strony ponoszą wszelkie koszty tego postępowania, przy czym chodzi tu nie tylko o koszty należne drugiej stronie, ale również o koszty poniesione przez Skarb Państwa. W niniejszej sprawie Skarb Państwa pokrył tymczasowo koszty związane z wykonaną przez biegłego opinią. Z uwagi na fakt, iż dopuszczenie dowodu z opinii biegłego było wynikiem kwestionowania ważności testamentu przez M. Z. (1), Sąd I instancji orzekł jak w punkcie II orzeczenia.

Apelację od zaskarżonego postanowienia wniósł uczestnik postępowania M. Z. (1), zaskarżając pkt. I i II powyższego postanowienia i podnosząc, iż orzeczenie Sądu Rejonowego zostało przeprowadzone :

- z pominięciem wniosków dowodowych zgłoszonych przez pełnomocników M. Z. (1) (niedołączenie dokumentacji lekarskiej z pobytu J. K. w dniach 25.07.2005 – 01.08.2005 w Klinice (...) przy ul (...) w W.) i pominięciem kluczowego dowodu odnośnie stanu zdrowia spadkodawczyni (dowodu z uzupełniającej opinii biegłego psychiatry);

- w oparciu o nierzetelną opinią biegłego psychiatry;

- przy braku wnikliwości Sądu w ocenę zeznań świadków zgłoszonych przez pełnomocnika B. W.;

- pod presją czasu ;

- w oparciu o bezzasadną tezę, że skoro spadkodawczyni nie leczyła się psychiatrycznie nie ma podstaw do kwestionowania zdolności do sporządzenia testamentu.

Skarżący wniósł o uchylenie postanowienia w zakresie punktu I w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji lub ewentualnie o zmianę postanowienia polegającą na przyznaniu prawa do spadku po J. K. spadkobiercom ustawowym, tj. M. M. (1) i M. Z. (1). W zakresie punktu II wniósł o jego uchylenie.

Sąd Okręgowy, zważył co następuje:

Apelacja jako bezzasadna podlega oddaleniu. Sąd Okręgowy w pełni podziela ustalenia faktyczne i ocenę prawną dokonaną przez Sąd Rejonowy, przyjmując je za własne.

Sąd I instancji słusznie zauważył, że artykuł 945 § 1 k.c. przewiduje trzy wady oświadczenia woli testatora: brak świadomości lub swobody przy składaniu oświadczenia woli, błąd oraz groźbę. Każdy testament, bez względu na formę jego sporządzenia, może być dotknięty wadą oświadczenia woli. Okoliczność, że testament został sporządzony w formie aktu notarialnego, nie stoi na przeszkodzie udowadnianiu jego nieważności, przewidzianej w przepisie art. 945 k.c., co Sąd Rejonowy podkreślił w uzasadnieniu orzeczenia.

Uczestnik postępowania M. Z. (1) podnosił, iż testament J. K. jest dotknięty wadą z art. 945 § 1 pkt 1 k.c. Należy zauważyć, iż sporządzenie testamentu w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli powinno być interpretowane w nawiązaniu do treści art. 82 k.c. Zarówno stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli, jak i stan wyłączający swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli musi wynikać z przyczyny wewnętrznej, umiejscowionej w samym podmiocie składającym oświadczenie woli, a więc musi wynikać ze stanu, w jakim znajduje się osoba składająca oświadczenie woli, a nie z okoliczności zewnętrznych, w jakich osoba ta się znalazła. Podobnie należy rozumieć wyłączenie świadomości lub swobody powzięcia decyzji i wyrażenia woli jako przyczyny nieważności testamentu przewidzianej w art. 945 § 1 pkt 1 k.c. Oświadczenie woli testatora jest świadome jeżeli w czasie sporządzania testamentu nie występowały żadne zaburzenia świadomości a testator jasno i wyraźnie zdawał sobie sprawę, że sporządza testament określonej treści, natomiast oświadczenie testatora jest swobodne, jeżeli spadkodawca nie kieruje się motywami intelektualnymi lub pobudkami uczuciowymi, mającymi charakter chorobowy, nie pozostaje pod dominującym wpływem czyjejkolwiek sugestii i zachowuje wewnętrzne poczucie swobody postępowania. Stany określone w art. 945 § 1 pkt 1 k.c. (podobnie jak w art. 82 k.c.) obejmują również stan ciężkiej choroby testatora, doprowadzający do wyczerpania się organizmu i siły woli tak, że nie jest zdolny, mimo posiadania świadomości, do przeciwstawienia się zewnętrznym wpływom (np. naciskom).

W przypadku wykazywania objawów choroby psychicznej testatora bądź innych zaburzeń mających wpływ na jego świadomość w zakresie podjętych decyzji, niezbędne jest przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego celem ustalenia zdolności testowania spadkodawcy w chwili sporządzenia przez niego testamentu. Dopiero ustalenie, że w chwili składania oświadczenia woli testator znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli może prowadzić do nieważności testamentu. Stan wyłączający świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli może być rozumiany tylko jako stan, w którym możliwość wolnego wyboru jest całkowicie wyłączona. Sugestia osób trzecich nie wyłącza swobody powzięcia decyzji. W przeciwnym wypadku niemal każde oświadczenie woli byłoby dotknięte wadą wskazaną w art. 945 § 1 pkt 1 k.c., rzadko bowiem człowiek działa zupełnie swobodnie. W celu ustalenia stanu świadomości testatora w chwili sporządzenia testamentu przeprowadza się także dowód z przesłuchania świadków. W tym charakterze może też być przesłuchany notariusz, a wartość tego dowodu polega na tym, że składający zeznania jest osobą godną zaufania jako osoba postronna i urzędowa, ale zeznania tego świadka podlegają ogólnym zasadom co do ich oceny.

Sąd Rejonowy wszystkie powyższe dowody przeprowadził z należyłą starannością. Z dowodu z opinii biegłej psychiatrii J. S. jednoznacznie wynika, iż J. K. w chwili sporządzania testamentu nie miała zaburzeń świadomości, nie ujawniała objawów psychopatycznych, nie była osobą otepiłą. Biegła w oparciu o dokumentację medyczną sprzed okresu sporządzenia testamentu stwierdziła, iż J. K. nie cierpiała na zaburzenia psychiczne. Sąd Rejonowy słusznie oddalił wnioski o wydanie opinii uzupełniającej przez biegłą psychiatrę albowiem po sporządzeniu pierwszej opinii w sprawie nie zostały przedstawione żadne dowody, które wskazywałyby na jakikolwiek przesłanki braku swobody i świadomości testatorki w zakresie podejmowanej decyzji. Niedołączenie dokumentacji ze szpitala przy ulicy (...) z okresu bezpośrednio poprzedzającego śmierć J. K. (25.07.2005 – 01.08.2005) nie ma znaczenia dla oceny jej zdolności testowania w dacie sporządzenia testamentu, tj. w dniu 11 kwietnia 2005r. Badanie i ocena stanu psychicznego testatora w chwili sporządzania określonego testamentu wymaga, co Sąd już podkreślił, wiadomości specjalnych pozwalających na wyprowadzenie odpowiednich wniosków z badania dokumentacji lekarskiej testatora oraz dowodów przeprowadzonych w sprawie spadkowej. Skarżący nie wykazał, że w rozpoznawanej sprawie zachodziły jakieś wyjątkowe okoliczności, które wskazywałyby na konieczność przeprowadzenia opinii uzupełniającej. Wydana w sprawie opinia biegłego nie zawierała też istotnych sprzeczności czy niejasności. W tych okolicznościach brak było podstaw do dopuszczenia zgłoszonego dowodu. Z kolei dokonana przez Sąd Rejonowy ocena zeznań słuchanych w sprawie świadków nie jest dowolna, a wnioski z nich wyciągnięte są prawidłowe. Obraca art. 233 § 1 k.p.c. jest dopuszczalne tylko wówczas, gdyby okazała się rażąco wadliwa albo w sposób oczywisty błędna, przy czym skarżący może jedynie wykazywać, posługując się wyłącznie argumentami jurydycznymi, że sąd rażąco naruszył ustanowione w wymienionym przepisie zasady oceny wiarygodności i mocy dowodów i że naruszenie to mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Podważając prawidłowość oceny dowodów, skarżący stwierdził, że wadliwość tej oceny polega na przeprowadzeniu jej w pośpiechu i przy założeniu, że jeżeli testatorka nie leczyła się psychiatrycznie

nie ma podstaw aby kwestionować jej zdolność do testowania. Stwierdzić należy, że ustalenia Sądu Rejonowego - są wyjątkowo dokładne, skrupulatne i odniesione do dowodów, a ich ocena, znajdując oparcie w opinii biegłego, nie budzi żadnych wątpliwości jurydycznych. Zaznaczyć przy tym trzeba, iż wykazanie przez uczestnika, że Sąd Rejonowy naruszył art. 233 § 1 k.p.c. oraz że fakt ten mógł mieć istotny wpływ na wynik sprawy, nie może być zastąpione odmienną interpretacją dowodów zebranych w sprawie, chyba że strona jednocześnie wykaże, iż ocena dowodów przyjęta przez Sąd za podstawę rozstrzygnięcia przekracza granice swobodnej oceny dowodów. Zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów wyrażoną w tym przepisie, sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie "wszechstronnego rozważenia zebranego materiału" (a zatem, jak podkreśla się w orzecznictwie, z uwzględnieniem wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzaniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy oraz wiarygodności).

Zdaniem Sądu Okręgowego prawidłowo ocenił Sąd pierwszej instancji materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w zakresie kwestionowanym przez uczestnika. Zarzuty M. Z. (1) odnośnie ustaleń że zaistniały przesłanki nieważności testamentu, nie zostały w żaden sposób poparte i stanowią jedynie nieuprawnioną polemikę z prawidłowymi ustaleniami.

Mając na uwadze powyższe orzeczono jak w sentencji postanowienia na podstawie art. 385 kpc. Wobec niewątpliwej sprzeczności interesów uczestniczki B. W. i apelującego, obciążenie apelującego kosztami postępowania odwoławczego znajduje postawę prawną w art. 520 § 3 k.p.c.